

THEMA: ROND

Tekst: Wim Bartels Beeld: Michel ter Wolbeek, Shutterstock

Essay

DE AARDE IS ROND

Als u op een zomerse dag naar kantoor rijdt, de radio en de airco in de auto aanzet en de nieuwslezer meldt dat het al wéér gemiddeld warmer is dan vorig jaar, terwijl u onderweg een hap neemt van uw 'cereal bar', dan raakt u met deze dagelijkse activiteit volop duurzaamheidsthema's: klimaatverandering, het energievraagstuk, het voedselvraagstuk, gezondheid - om er maar een paar te noemen.

Hoewel de natuur tot nu toe gratis is, werken veel bedrijven aan het verminderen van hun ecologische voetafdruk. Het is vooral de vraag hoe lang het nog duurt voordat die natuur niet meer te betalen is. Want de aarde is rond.

VERGEET DUURZAAMHEID

In 2003 zat ik bij een lid van onze raad van bestuur, om te praten over de ontwikkeling van het werkgebied maat-

schappelijk verantwoord ondernemen, waar ik net was ingestapt. "Dat is een hype, maar er is nu eenmaal een aantal klanten dat ons vraagt *assurance* te verlenen", kreeg ik te horen.

MVO ging nog echt over 'verantwoord': verantwoordelijkheid nemen voor de (negatieve) effecten die je als bedrijf had op (met name) het milieu. Ook wel: zo zorgvuldig mogelijk omgaan met de aarde, om de schade te beperken.

→

Nu is het 2017 en is duurzaamheid ingeburgerd. Elk weldenkend bedrijf heeft een MVO-beleid om te laten zien dat het geeft om de milieu- en inmiddels ook sociale effecten van de activiteiten.

Het wordt echter hoog tijd om 'duurzaamheid' in deze traditionele zin te vergeten. De concrete problemen zijn tegenwoordig veel groter dan 'verantwoord ondernemen' en vormen een directe bedreiging voor bedrijven: waterschaarste, de effecten van klimaatverandering, grondstoffschaarste. Het zijn er maar enkele en ik beperk me hier bewust tot de milieueffecten. Duurzaamheid is meer dan ooit een vraagstuk van veranderde economie - en dit moet ook zijn effect op de rol van accountants hebben.

EINDE VAN DE LINEAIRE ECONOMIE

Komend uit een tijd van economische groei, met een overvloed aan grondstoffen om de bevolking te voeden en van producten te voorzien, zijn we nu in een tijd beland waarin we tegen de grenzen van de aarde aanlopen, door een sterk toegenomen bevolking (u kent de cijfers wel: twee miljard in het begin van de twintigste eeuw, zeven miljard nu, naar verwachting tien miljard in 2050) en consumptie. Wetenschappers hebben negen van deze grenzen in de natuur bepaald, die niet mogen worden overschreden als we de aarde niet onherstelbaar willen beschadigen. Vier daarvan zijn helaas al overschreden: biodiversiteit, CO₂-uitstoot, stikstof- en fosforkringloop en landgebruik. Daardoor warmt de aarde zodanig op dat weerpatronen veranderen (vergelijk het weer van de afgelopen tien jaar met het decennium ervoor) en neemt de vissterfte toe door te hoge stikstofconcentraties. Dit betekent dat de lineaire economie (je onttrekt grondstoffen aan de aarde, je maakt er iets mee en verkoopt dat, het wordt gebruikt en als afval verwijderd) niet meer werkt: we zullen naar een circulair model moeten om bijvoorbeeld de plasticberg (zo zwaar als één miljard olifanten) niet nog groter te maken en vanuit de schaarste van de natuursystemen te produceren. De aarde is rond en dat is ook van toepassing op onze productie- en consumptieketens.

De waarde van een bedrijf is binnen deze beperkingen een andere: niet langer alleen financieel, maar 'maatschappelijk'. Bijdragen aan overschrijding van de grenzen van de aarde betekent vernietiging van de waarde van de aarde en beperking van de leefbaarheid voor de mensheid; oplossingen om erbinnen te blijven verhogen de waarde van de aarde én van het bedrijf. Het roept bij mij ook de vraag op wat de waarde van de huidige accounting is in een circulaire economie die binnen de grenzen van de aarde moet blijven: dan werkt 'waarden tegen kostprijs en afschrijven' niet meer.

DISRUPTIE, HET NIEUWE NORMAAL

Achmea schreef in haar jaarverslag 2015 (uitgebracht op 4 april 2016) over het schadebedrijf: "Door klimaat-

'DE CONCRETE PROBLEMEN ZIJN TEGENWOORDIG VEEL GROTER DAN 'VERANTWOORD ONDERNEMEN' EN VORMEN EEN DIRECTE BEDREIGING VOOR BEDRIJVEN.'

verandering zal de schadelast toenemen." In juni 2016 moest Achmea de grootste schade ooit uitkeren, vanwege hagelbuien in Brabant.

Unilever ondervond iets soortgelijks met hun waspoeders in Brazilië: door de grote droogte in Sao Paulo in 2015 werden waspoeders niet meer verkocht - want om te wassen heb je water nodig.

Beide voorbeelden tonen mij dat zich veel sneller dan gedacht (grote) financiële effecten kunnen voordoen. Disruptie is het nieuwe normaal.

De *Task Force on Climate-related Financial Disclosures*, waar ik sinds 2016 lid van ben, richt zich ook op die financiële risico's (en kansen) van in dit geval specifiek klimaatverandering - waarmee rapportage over dit thema voor het eerst vanuit financiële waardeperspectief is benaderd. Ook deze *task force* adresseert disruptie als fysiek, maar ook als transitierisico: de automobiliewereld maakte nog maar vijf jaar geleden kennis met de eerste Tesla S als 'normale' gezinsauto. Andere fabrikanten hebben daardoor hun strategie met grotere snelheid dan gebruikelijk (het ontwikkelen van een auto duurt jaren) moeten aanpassen, om aan te haken bij de trend naar elektrische auto's.

Als ik belegger was zou ik veel meer 'niet-financiële' (beter is: pre-financiële) informatie willen krijgen om de waarde van de onderneming te bepalen. Ik zou geen voorspellingen of verwachtingen wensen (dat is toch vooral het vak van de belegger zelf), maar wel scenario's: waar is de onderneming afhankelijk van wateraanbod en hoe gevoelig zijn de resultaten daarvoor? Heeft het bedrijf kwetsbare locaties in gebieden waar zich extreme weersomstandigheden kunnen voordoen en hoe groot is het mogelijke effect daarvan?

Grote reguliere beleggers zoeken die informatie inmiddels. *BlackRock*, de grootste vermogensbeheerder ter wereld, heeft in 2016 bijvoorbeeld bedrijven opgeroepen →

ACCOUNTANTS MOETEN BIJDRAGEN AAN EEN EFFECTIEVE WERKING VAN 'MAATSCHAPPELIJKE MARKTEN'.

om onder andere aandacht te besteden aan milieu- en sociale factoren, omdat die invloed kunnen hebben op de langetermijnwaarde. Dat vraagt volgens BlackRock om andere pre-financiële informatie over risico's en kansen.

LIMPERG

Het brengt me terug in de tijd, bij de oorspronkelijke rol van de accountant. Die was, onder andere volgens de aartsvader van de accountants Théodore Limperg, om vertrouwen toe te voegen aan de informatie die de leiding van een onderneming verstrekt aan de aandeelhouders. Limperg voegde in zijn denken over het vak de term 'maatschappelijk verkeer' introduceerde. Die term wordt nog steeds gebruikt. Maar wat is in de huidige tijd 'het maatschappelijk verkeer'?

In een tijd van onbeperkte groeimogelijkheden, zoals bij het begin van de Industriële Revolutie, is het niet vreemd

dat financiën de economie drijven en de accountant dus de financiën controleert. Maar in een tijd van beperkingen aan het lineaire economische model van groei en disrupties, moet de accountant ten eerste de financiële belanghebbenden van andere informatie voorzien. Zodat zij hun investering op de juiste waarde kunnen schatten. Ten tweede moet hij zijn blik verbreden naar andere marktpartijen (zoals de werknemers, de bevolking, ja zelfs 'de natuur') om relevant te zijn voor dat 'maatschappelijk verkeer'. Want het begrip 'waarde' begeeft zich in zo'n wereld voorbij het puur financiële naar uiteindelijk leefbaarheid.

VERSLAG OP DE SCHOP

Voor mij betekent dit dat de huidige *accounting* niet voldoet. Die rekent niet alle effecten mee die een onderneming heeft op 'het maatschappelijk verkeer'. De huidige *accounting* is niet voorbereid op de circulaire economie, waarin voorraden feitelijk vaste activa worden (want voor →

Wim Bartels

Wim Bartels werkt sinds 1989 bij KPMG. Hij houdt zich als partner Corporate Reporting momenteel bezig met de vraag hoe organisaties effectief kunnen rapporteren over waardecreatie en de risico's en kansen die dat meebrengt - inclusief de rol van accountants hierbij. Bartels is tevens betrokken bij de Corporate Reporting Dialogue en lid van de Task force on Climate-related Financial Disclosures. Eerder richtte hij zich bij KPMG specifiek op duurzaamheidsverslaggeving en assurance.

'WAT IS DE WAARDE VAN DE HUIDIGE ACCOUNTING IN EEN CIRCULAIRE ECONOMIE DIE BINNEN DE GRENZEN VAN DE AARDE MOET BLIJVEN?'

lange termijn gebruikt). En de huidige accounting kijkt onvoldoende naar de toekomst, maar richt zich vooral op het hier en nu of hooguit de nabije toekomst, op basis van IFRS-standaarden. Terwijl de grote disrupties uit langetermijnontwikkelingen ontstaan, maar zich dan per definitie op heel korte termijn kunnen voordoen. Accounting moet dus op de schop. En dan nemen we wat mij betreft *reporting* meteen mee bij het omspitten: wat zijn de echte (vaak langetermijn)risico's en kansen van bedrijven, wat zijn de pre-financiële factoren die de waarde van het bedrijf bepalen, wat zijn de effecten op de maatschappij? En dan het liefst gekwantificeerd (de *true value*).

Dergelijke transparantie zal de basis bieden voor betere beslissingen om financieel en ander kapitaal te alloceren, dat hoeft naar ik hoop geen betoog meer na deze uiteenzetting.

WIE ANDERS

Ik heb in de afgelopen jaren al veel bezwaren gehoord tegen de rol van de accountant om de besproken vraagstukken in dit stuk op te lossen. 'We hebben onvoldoende kennis van die niet-financiële onderwerpen', 'IASB heeft een hogere prioriteit', 'we hebben überhaupt te weinig accountants om dit vraagstuk er bij te nemen'. Die argumenten zijn natuurlijk allemaal waar, maar ze zijn ook allemaal op te lossen. De accountant begrijpt als geen ander het vak van accounting, van processen en systemen, van het zetten van standaarden voor verslaggeving, van verslaggeving zelf en van *auditing*. Hij of zij wordt ook nog steeds, ondanks alle recente discussies, vertrouwd door 'het maatschappelijk verkeer'. Accountants moeten in mijn ogen dus hun rol pakken: zorgen voor goede verslaggeving, er zekerheid aan toevoegen, bijdragen aan een effectieve werking van wat ik nu 'maatschappelijke markten' zou willen noemen. En dan niet voor de volgende *business* - zoals *criticasters* betogen - maar om hun relevante rol in de maatschappij in te vullen: een onafhankelijke controleur die rapporteert of informatie deugt, zodat anderen op basis daarvan beslissingen kunnen nemen. Dan is ook de accountantswereld weer rond.←